

EDITORIAL

Pasidunggan ang nagahilapit nga ika-50 nga anibersaryo sang NDFP

Sa palaabuton nga ika-24 sang Abril, saulugon naton ang ika-50 nga anibersaryo sang National Democratic Front of the Philippines (NDFP), ang malapad nga alyansa nga nagahiliusa sa mga rebolusyonaryo nga organisasyon masa nga nagasulong sang pungsodnon-demokratiko nga kahublagaan kag nagasuporta sa armado nga paghimakas.

Gintukod ang NDFP pito ka bulan matapos nga ginpatuman ni Marcos I ang laye militar, isa sa pinakamadulom nga bahin sa kasaysayan sang pungsod. Nagserbe ang NDFP bilang nagadaba-daba nga sulog nga naghatag sang kasanag sa banas sang militante kag rebolusyonaryo nga pagbato. Ginpabakod sang NDFP ang kaisog kag kabubuton sang pumuluyo nga magmadinalag-on sa banas sang paghimakas padulong sa masanag nga bwadamlag.

Gintukod ang NDFP Preparatory Commission sa inisyatiba sang partido agud tipunon ang mga organisasyon masa nga napilitan nga maghulag sang likom tungod sa pagpapanaog sang pasista nga diktadura. Ginhanda sini ang manipesto sang NDFP kag ang 10-ka-punto (sang

ulihing nangin 12-ka-punto) nga programa nga nangin bugkos sa malapad nga pumuluyo. Sa paglabay sang panahon, amat-amat nga nahiliusa sa NDFP ang mga organisasyon nga kontra-diktadura.

Wala nagdugay, ang NDFP ang nagserbe nga ubod sang mga paghimakas masa kag sa dalayon pagakilalagon sa bug-os nga pungsod kag kalibutan bilang tiglawas sang pumuluyong Pilipino nga nagapakigbato. Natukod kag nagpatapo sa NDFP ang iban pa nga likom nga pungsodnon demokratiko nga organisasyon masa. Ginabug-os ini subong sang 18 ka organisasyon nga nagatiglawas sa nagkalain-lain nga mga progresibo kag demokratiko nga sahi kag sektor nga ginhiliusa sang rebolusyonaryo nga katuyuan nga tapuson ang paghari sang imperyalismo,

pyudalismo kag burukrata kapitalismo.

Ang NDFP subong ang pinakakonsolidado nga bahin kag pinakasalsalon nga taludtod sang pungsodnon nagahiliugyon nga prente. Ini isa ka nagahiliugyon nga prente para sa rebolusyonaryo nga armadong paghimakas. Matuod nga ang NDFP ang taming sang pumuluyo, samtang armas nila ang Bag-ong Hangaway sang Banwa. Nagatubod diri ang malapad nga suporta pampolitika kag materyal para sa BHB kag rebolusyonaryong kahublagaan. Paagi sa NDFP kag sang organisasyon nga ginabug-os sini, nag-angkon sang malapad nga pagkilala sa armado nga paghimakas bilang makatarunganon nga porma sang pagbato sa pasista nga paghari sa idalom ni Marcos kag sang mga nagsunod nga *pseudo*-demokratiko nga rehimen.

Sa padayon nga pagsulong sang inaway banwa sa bug-os nga pungsod, nagtubo ang mga organo sang gahum pampolitika sa kaumahan, ang

binhi sang Demokratiko nga Guberno sang Pumuluyo sang Pilipinas. Tiglawas ini sa kabug-usan sang NDFP sa pagpakig-angot sa mga kahublagaan, banwa kag guberno sa iban nga pungsod. Maayo nga napadayon kag napadala sang NDFP ang interes sang pumuluyong Pilipino sa pagpakighinun-anon pangkalinong sa Guberno sang Republika sang Pilipinas halin 1987 nga

nagtalakay sa makatarunganon nga mga demanda sang pumuluyo kag nagbunga sang pila ka bilidhon nga mga kasugtanan. Madalom ang kabilidhon sa kasaysayan sang nagahilapit nga anibersaryo sang NDFP. Nagasimbolo ini sang masobra lima ka dekada sang wala untat nga paghimakas sang pumuluyo para sa pungsodnon nga kahilwayan kag matuod nga demokrasya. Ang sobra nga pag-antus sang mayorya sang masang Pilipino sa idalom sang nagaluntad nga papet kag pasista nga rehimen US-Marcos II ang nagatulod sa kakinahanglanon nga ilabi pa pabaskugon kag palapnagon ang NDFP kag mga kaupod sini nga organisasyon, ang mga paghimakas masa kag ang rebolusyonaryong armado nga paghimakas sa bug-os nga pungsod.

Lunod-patay ang pagluhod ni Ferdinand Marcos Jr. sa geopolitikal, pang-ekonomiya kag pangmilitar nga interes sang imperyalismong US. Kahilwayan, palangabuhian kag kabuhi sang mga Pilipino ang ginahalad niya kabaylo sang kapital, suporta militar kag mga pautang.

Sa padayon nga pagduso ni marcos sang mga neoliberal nga patakaran, wala-tuo ang pagkamol kag pagsigpot sang mga dumuluong monopolyo kapitalista sa mga ginakuhaan sang palangabuhian sang ma-

sang anakbalhas. Ginadagit kag ginakawat ang mga kabukiran, malapad nga kadutaan, bisan ang mga kadagatan. Ginawasak ang palibot, kag ginatabog kag ginadalukan ang masang mangunguma, mangingisda kag iban pa nga anakbalhas sa ila palangabuhian. Agud engganyuhon mangapital ang mga dalagku nga dumuluong kapitalista, nagapabungol-bungol siya sa panawagan para sa dugang nga sweldo sang mga mamumugon kag mga ordinaryo nga trabahante sa atubang sang wala-untat nga pagtaas sang presyo sang pagkaon kag mga balaklon.

Sa idalom sang Enhanced Defense Cooperation Agreement (EDCA), sunud-sunoran si Marcos sa imperyalismong US sa pagbukas sang dugang nga apat ka lokasyon (halin lima) para sa pagtukod sang mga base militar kag pasilidad sang US. Duha sini yara sa Cagayan, isa sa Isabela kag isa sa Palawan. Dugang nga piyesa ang mga ini sa estratehiya sang US nga palibutan kag hangkaton ang imperyalista nga karibal sini nga China. kabahin ang Pilipinas sang ginatawag sang US nga "First Island Chain" ukon angtanay sang mga isla kung sa diin nagatukod ini sang lambat sang mga lunsaran sang misayl nga nagataya sa China. Tungod sa EDCA, mahimo

nga mag-tagoy ang US sang mga armas nukleyar ukon bisan ano nga mga armas nga indi mahibal-an sang mga Pilipino. Ginadalahig sang mga ini ang mga Pilipino sa gyera nga indi man ila, kag ginahimo nga posibleng target ang Pilipinas sang ano man nga aksyon ukon kontra-aksyon sang China.

Sa atubang sang mga ini, kinahanglan gid nga isahon ang pumuluyong Pilipino sa idalom sang haya-hay sang patriyotismo kag matuod nga demokrasya, agud pangapinan ang kabuhi kag kahilwayan sang pungsod. Dapt nga maghimakas sa tanan nga posible nga patag sang pagbato, pahulagon ang pinakamadako nga isip sang pumuluyo, kag ipakita ang ila nga kusog nga baguhon kag ipagkit ang kaugalingon nga banas sang kasaysayan.

Indi matupungan ang pagatungdan nga papel sang NDFP agud tipunon ang kusog sang pumuluyo kag tugahon ang gamhanan nga unos sang protesta kag pagbato.

Dapat ubos-kusog nga palapnagon kag isahon ang pumuluyo sa basehan sang pungsodnon-demokratiko nga programa sang NDFP. Nagapanguna ini nga nagatutok sa pagtapos sang nagahari nga sistema nga malakolonyal kag malapyudal, kag sa paghilway sang pungsod halin sa dumuluong nga paghari kag kontrol. Ini ang sandigan nga kondisyon agud baguhon ang dalagan sang kapalaran sang mga Pilipino, tapuson ang ginatus-ka-tuig nga kasaysayan sang pagpamigos kag pag-antus, kag dalhon ang pumuluyo sa bag-o nga kapitulo sang pagsulong kag kauswagan.

Wala sang kapareho ka pait ang handum sang pumuluyong Pilipino para sa matuod nga kahilwayan kag demokrasya. Indi ini mapapas sang bisan sang brutal nga terorismo sang papet nga estado. Magkuha kita sang kusog kag inspirasyon sa linibo ka Pilipino nga naghalad sang ila nga kabuhi sa ginatos-ka-tuig na nga rebolusyonaryong paghimakas. Bug-os tagipusuon naton nga ihalad ang tanan agud alagaran ang pumuluyo.

AB

 <p>Tuig LIV No. 7 Abril 7, 2023</p> <hr/> <p>Ang Ang Bayan ginabantala sa lenggwahe nga Pilipino, Bisaya, Iloco, Hiligaynon, Waray, Ingles kag Espanyol. Nagabaton ang Ang Bayan sang mga kontribusyon sa porma sang mga artikulo kag balita. Ginabuyok man ang mga bumalasa nga magpaabot sang mga saway kag rekomendasyon sa ikauwang sang aton pahayagan.</p>	<h2 style="text-decoration: underline;">Kaundan</h2> <p>Editoryal: Pasidunggan ang nagahilapit nga ika-50 nga anibersaryo sang NDFP 1</p> <p>Taktikal nga opensiba sang BHB sa Masbate 3</p> <p>Ambus sang BHB sa Albay kag Quezon 3</p> <p>Wawa-Tayabasan Dam, salot sa Rizal 4</p> <p>Mga armado nga aksyon sang BHB-Negros 5</p> <p>Matambok nga duta sg NCMR para sa rebolusyon 5</p> <p>Ika-54 anibersaryo sang BHB, ginsaulog 6</p> <p>Sa malip-ot nga pulong 7</p> <p>Mga kahulagan para sa dugang sweldo 8</p> <p>3 sibilyan, gindakop sang militar sa Batangas 9</p> <p>3 ka nagamasakit nga hangaway, ginpatay 9</p> <p>Pilipinas, ginhimo nga tawo-tawo sang US kontra China 9</p> <p>Pagpangawat sa Surigao del Sur 10</p>
<p>Ang Ang Bayan ginabantala duha ka beses kada bulan sang Komite Sentral sang Partido Komunista ng Pilipinas</p>	
<p> ang.bayan@cpp.ph</p>	<p> @angbayan1969</p>

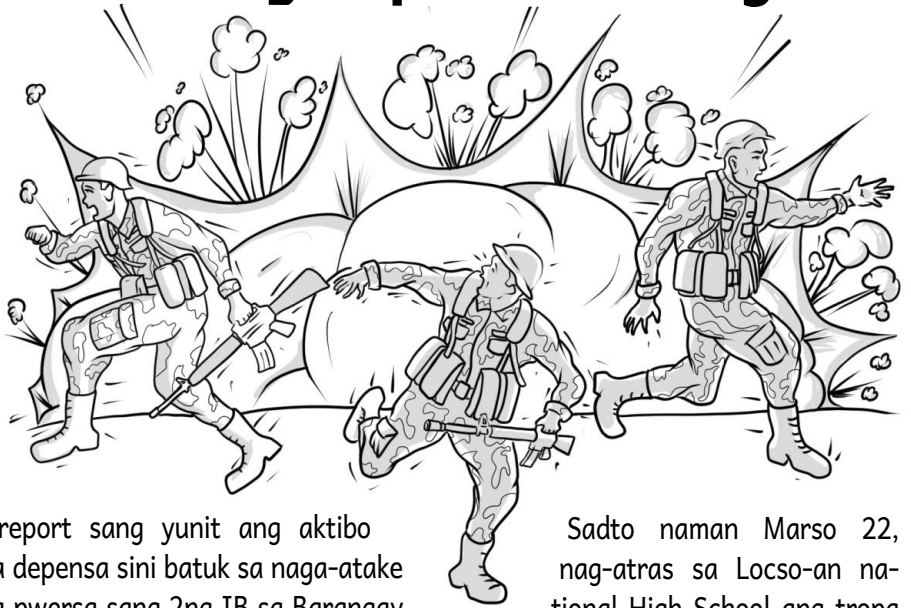
Sunud-sunod nga taktikal nga opensiba sang BHB sa Masbate

Sunud-sunod nga gerilyang aksyon ang ginlunsar sang mga yunit sang Bagong Hukbong Bayan (BHB)-Masbate sadtong ulihi nga bahin sang Marso. Kabahin ang mga ini sang pagtinguha sang hangaway sang banwa nga pangapinan ang masang Masbatenyong kag tay-ugon ang nagaluntad nga paghari militar sa prubinsya.

Indi magnubo sa 20 ka pwersa sang berdugo nga 2nd IB, CAFGU kag mga pulis ang napatay sa apat ka aksyon gerilya sang mga Pulang hangaway sa tatlo ka banwa sang prubinsya.

Una sa serye ang koordinado nga aksyon gerilya sa barangay Locso-an, Placer kag barangay Gaid, Dimasalang sadtong Marso 22. Napatay sa mga armadong aksyon ang 10 ka tropa sang 2nd IB kag pulis samtang indi magnubo sa pito ang pilason. Pila sa mga pilason ang napatay man sa dalayon. Sadong Marso 24, ginpalukpan sang mga operatiba sang BHB ang detatsment sang CAFGU sa Barangay Manlut-od, Placer. Ginpatigayon ang operasyon sang alas-11 sang gab-e nga ginkakibot sang mga armado nga pwersa sang kaaway sa detatsment. Apat ka suldado kag tinawo sang CAFGU ang napatay. Ginwasak man sang mga operatiba sang BHB ang tatlo ka kubo sang nasambit nga detatsment.

Ginsundan ini sang isa pa ka operasyon nga demolisyon sadtong Marso 27 sang BHB sa Barangay Marcela, Uson batuk sa Task Force sagio nga gintukod ni Marcos Jr. Samtang,

ginreport sang yunit ang aktibo nga depensa sini batuk sa naga-atake nga pwersa sang 2ng IB sa Barangay Villahermosa, Cawayan sadtong Marso 20.

Napatay diri ang kumander sang naga-atake nga yunit sang AFP.

Paglapas sang AFP sa internasyunal nga makitawhanon nga laye

Sa tunga sang mga aksyon gerilya sang BHB, nagpalapnag sang kabutigan ang AFP nga nang-atake kuno ang BHB lapit sa eskwelahan. Ginasulit-sulit pa sang tiglikom sang Department of Education (DepEd) nga si sara Duterte ang kabutigan nga ini.

Ang matuod, layo sa sibilyan nga populasyon kag mga eskwelahan ang nahitabo nga mga inaway sa tunga sang BHB kag AFP. pero tungod sa sobra nga kakibot kag kahadlok, nagdinalagan ang mga pwersa sang 2nd IB kag nagpalupok sa sulod sang mga eskwelahan sa duha ka barangay. Sadtong Marso 20, nagpalupok sang pusil kag nagpalupok sang M203 ang mga suldado lapit sa Villahermosa national High School sa Cawayan.

Sadto naman Marso 22, nag-atras sa Locso-an national High School ang tropa sang militar kag pulis matapos maengkwentro ang BHB. Naghatag ang mga insidente nga ini sang sobra nga kahadlok sa mga estudyante kag manunudlo.

Ginsunlog sang Pambansang Kapitunan ng mga Magbubukid (PKM) sa isla ang nalapta nga tropa sang AFP-PNP-CAFGU nga kuno "mga talawit" kag "nagakurog ang tuhod." Ginagamit nila ang mga sibilyan, bisan mga bata bilang panaming agud indi sila pag-atakehon sang BHB.

Samtang, gin-aresto sang mga pulis ang apat ka sibilyan sa banwa sang Cawayan sa akusasyon nga "ginabaton" nila ang mga Pulang hangaway sa ila nga mga panimalay isa ka adlaw antes ang inaway. Ginpasakaan ang apat sang kaso nga pagpatay.

Agud padayon nga maglapnag sang kahadlok kag kapintas sa prubinsya, nagbubo sang dugang nga 500 ka tropa ang AFP sa tabon sang pagpangapin sa kaayuhan sang mga estudyante kag manunudlo. Dugang mga ini sa indi magnubo sa lima ka batalyon nga militar kag pulis nga sang una pa nagapasanyog sang terorismo sa kubay sang masang Masbatenyong.

Base sa BHB-Masbate, katuyuan sang bag-o deploy nga tropa militar nga protektahan ang interes sang dalagku nga negosyo, kumpaniya sa mina kag mga proyekto nga ekoturismo nga nagapanghalit sa kaayuhan sang masang Masbatenyong. AB

Ambus, ginlunsar sang BHB sa Albay kag Quezon

GIN-AMBUS KAG NAPATAY sang Bagong Hukbong Bayan (BHB)-Albay ang isa ka pulis tigpanilag sa Sityo Agna, Homapon, Legazpi City sadtong Abril 5. Nakuha sa iya ang isa ka 9mm nga pistola.

Sa Quezon, ginbantayan sang BHB ang 85th IB sa Barangay Vista Hermosa, Macalelon sadtong Marso 24. Duha ang kaswalti sa 85th IB.

Samtang, apat ang napatay kag tatlo ang napilasan sa 10th Special Action Battalion sang PNP sa aktibo nga depensa sang BHB-Mindoro sa Sityo Naksib, Barangay Sta. Cruz, Bongabong, Oriental Mindoro sadtong Marso 15.

Wawa-Tayabasan Dam, salot sa kinaiyahan kag pumuluyo sang Rizal

Isa ka suldado ang napatay sang gin-ambusan sang Bagong Hukbong Bayan (BHB)-Rizal ang mga tropa sang 80th IB nga nagserbe nga gwardya sang Wawa Bulk Water Supply Project, gintawag nga Wawa-Violago Dam sa lokalidad. Natabo ang ambus sa Sityo Karayupa, Barangay San Rafael, Rodriguez sadtong Marso 31. Ginsundan pa ini sang aktibo nga depensa sang BHB sadtong Abril 1 sa Sityo Makopoy, Barangay Mascap, Rodriguez kung sa diin duha ka suldado sang 2nd ID ang napatay.

Sugod pa sang Pebrero nag-operasyon ang mga suldado sa mga barangay nga sakop sang Wawa-Tayabasan Dam nga mayor nga bahin sang Wawa Bulk Water Supply Project. Lapnagon ang pagpang-ipit kag pagpanilag sa mga residente nga nagapamalabag sa proyekto kag nagapamalibad nga maghalin sa ila ginapuy-an kag gina-umhan. Ang Wawa Bulk Water Supply Project ang proyekto sang Wawa JVCo, magkahimbon ang dalagku nga burgesy kag kroni nga si Enrique Razon Jr. kag Oscar Violago sang San Lorenzo Ruiz Builders and Developers.

Dasig ang pagtukod sang duha ka dam. Sadtong Hunyo 2022, ginpasuguran ni Razon ang Tayabasan Weir (laba nga dam nga may kataason nga 25 metro) nga Phase I sang proyekto. Ginaratsada subong ang konstruksyon sang mas dako kag mas mapanghalit nga Upper Wawa dam nga nagalangkob sa dutang palanubli-on sang Dumagat/Remontado. Wala sang untat nga 24 oras nga ginabuldoser ang mga ulumhan sa palibot sang proyekto. Padayon man ang pagbomba sa kabukiran.

Magasuplay ang duha ka dam sang halos 600 milyon ka litro nga tubig kada adlaw sa Manila Water Corporation, isa sa duha ka kunsesyuner sang mainom nga tubig sa Metro manila. Ang kompaniya nga ini nga batug sa kapalpakan sa serbisyo kag taas nga sukot ang ginapanag-iyahan man ni Razon.

"Nagsugod sadtong isa ka tuig pa ang pilit nga pagbakal (sang JVCo) sang mga duta nga ilistaran kag ulumhan," pahayag sang isa ka residente sa lugar. "Sa pila ka bahin sang San Rafael madamo na ang napilitan nga magpabayad tungod sa pagpang-ipit sa ila." Dugang pa niya, ang iban nga nagbaligya ang nagbakal sang duta sa iban nga sityo nga pagasakupon gihapon para sa proyekto. "Nalusno sila tungod nga nasakop gihapon sila sa ila nga pagasaylohan."

Ang ayo sang JVCo sa mga mangunguma ang ₱50 kada metro kwadrado lang ukon ₱500,000 kada ektarya. Lain pa ini sa bayad sa ila nga humayan, pananom kag balay. Pero may mga mangunguma nga ginipit para magbaton sang bayad nga

mas nubo pa diri. Sa kahadlok nga palayason sila nga wala bisan singko nga makuha, nagpasugot sila bisan malain ang ila buot. Rason sang kompaniya, duta nga pampubliko ang ginapatindugan sang ila mga balay kag ulumhan amo ina nga wala sila sang kinamatarung diri.

Luwas pa sa mga mangunguma kag tumandok, dako ang epekto sang proyekto sa palangabuhian sang mga nagasalig sa lokal nga turismo sa Wawa Dam sa Montalban kag mga *hiking trail* sa San Mateo. Linibo ka lokal nga turista ang nagakadto diri tungod malapit lang ini sa Metro Manila. Yara ini sa tunga sang Mt. Pamitian kag Mt. Binacayan kag may yara sang madamo nga gorge kag kweba nga lagawan sang mga mapinalanggaon sa kinaiyahan. Alagyan man ini padulong sa Mt. Purro, Barumbibit Falls, Balon, Lanawa kag Kapananan, mga ginagyan nga dalan sa Sierra Madre.

Sugod Marso sadtong nagligad tuig, ginpunggan na sang JVCo ang turismo sa Wawa. Lubos ini nga naka-apekto sa mga residente nga nagatrabaho bilang mga *tourist guide*. Sa Casile pa lang, may yara na sang 55 ka *tourist guide*. Nagaganar sila sang adlawan nga abereyds nga ₱1,000 halin lunes tubtob Biyernes, kag abereyds nga ₱2,000 kada Sabado kag Dominggo. Sa sulod sang isa ka tuig, mahimo maglab-ot sa ₱469,000 ang sarang nga maganar sang isa ka *tourist guide*. Magluwas sa mga *tourist guide*, nagakawad-an man sang palangabuhian ang mga tag-iya sang mga *cottage*, bangkero kag mga drayber sang traysikol nga nagasalig sa lokal nga turismo. Indi malayo sa maganar sang *tourist guide* ang ginaganar nila.

Kalabanan sa ila ginbayaran na sang kompaniya sang ₱100,000 kada isa para biyaan ang lugar. Isa sa apat ka bahin lamang ini sa pagaganaron nila kung magapabilin sila sa lugar.

Mga armado nga aksyon sang BHB-Negros

Ginlunsar sang Bagong Hukbong Bayan (BHB)-Central Negros ang tatlo ka gerilya nga aksyon sadtong ikaduha nga bahin sang Marso bilang sabat sa dugang nga pwersa militar sa isla.

Sadtong Marso 20, ginpalukpan sang BHB ang detachment sang 7th Regional Mobile force Battalion sa Sityo Hinugpayan, Barangay Luz, Guihulngan City, Negros Oriental. Napilasan diri ang duha ka pulis. Ginpalukpan man sang BHB ang detachment sang 62nd IB sa Barangay Sikatuna Proper, Isabela, Negros Occidental sa amo man nga adlaw.

Samtang, duha ka malip-ot nga armas ang nakuha sang BHB halin sa mga armado nga maton kag manog-agaw sang duta sa Sityo Manlama, Barangay Montilla, Moises Padilla, Negros Occidental sadtong Marso 30.

Lapnagon nga militarisasyon

Ginbalikan sang BHB-negros ang gintukod nga task force ni Ferdinand Marcos jr. nga para kuno "ipabilin ang kalinong kag katawhay" sa bugos nga isla. gingamit sang rehimen ang pagpatay kay Negros Oriental Governor Roel Degamo sadtong Marso para mag-deploy diri sang dugang nga pwersa militar. Sigurado nga magadala ini sang lapnagon nga terorismo kag kahangawa sa lugar.

Una nga ginmando sang rehimen Marcos sadtong marso 10 ang pagtukod sang task force nga pagalakipan sang duha ka brigada kag anom ka

batalyon sang PNP kag AFP. Ginhimo nga pormal ang kasuguan sang ginpirmahan niya ang Administrative Order No. 6 sadtong Abril 3.

Gindugang sa isla ang 50-katawo nga katapo sang light Reaction Company, yunit nga ginhanas sang US kag upod sa pagsabwag sang kahangawa sa Marawi City.

Nag-abot man sadtong Marso sa Negros halin sa Bohol ang 47th IB. Ang kamanduan ni Marcos ang nagpatong sa Memorandum No. 32 sang rehimen Duterte nga nagresulta sa makasiligni nga mga krimen batuk sa pumuluyo sang Negros.

Kabahin diri ang madamuan nga pagpatay sa mga mangunguma sa gintawag nga oplan sauron 1 kag 2 sadtong 2018 kag 2019. **AB**

Matambok ang duta sa NCMR para sa armadong rebolusyon

Sa anibersaryo sang Bagong Hukbong Bayan (BHB) sadtong Marso 29, gintahasan sang Komite sang Partido komunista sang Pilipinas sa North Central Mindanao sa mga yunit sang BHB sa idalom sini nga pahugton ang uyat sa mga prinsipyo sa gerilyang pakig-away. Panawagan sini ang paglunsar sang mga taktikal nga opensiba kag pagpaslaw sa nakapokus nga mga operasyon sang kaaway.

Sa nagligad nga lima ka tuig, ginatubang sang PKP kag BHB-NCMR ang baskog nga operasyon sang Armed Forces of the Philippines nga may katuyuan nga dugmukon ang rebolusyonaryo nga kahublagan sa rehiyon. Nag-gamit ini sang madamo nga tropa kag moderno nga mga armas pareho sang drone, fighter jet, helikopter kag artileri. Tingkad ang terorismo sang estado sa rehiyon, kung sa diin nangin ugali sang estado ang dakpon, iditine kag ipaidalom sa grabe nga presyur ang rebolusyonaryo nga mga iloy kag ila mga kabataan, pagpanghadlok kag pagpasaka sang himo-himo nga kaso sa mga pamilya sang mga martir nga hangaway, pagpatay sa mga sibilyan, pagpamahog kag pagpangransak sa mga balay sang mga masa, ilegal nga detensyon, pagpugong sa pagkaon, kag madamo pa nga paglapas sa tawhanon nga kinamatarung.

Ginahimo ang tanan nga ini sa tunga sang krisis sa palangabuhian sang pumuluyo nga nagtuga sang lapnagon nga gutom kag kapigaduhon sa rehiyon. Lapnagon ang pagpalayas sa mga mangunguma kag pagpang-agaw sang ila mga ulumhan para sa ekspansyon sang mga komersyal nga plantasyon. Kabahin diri ang pagtabog sang mga mangunguma sa Malitbog, Bukidnon agud hatagan ligwa ang plantasyon sang kamoteng-kahoy sang San Miguel Foods Inc; pagdemolis sa mga mangunguma sa Balingasag, Misamis Oriental para sa ekspansyon sang plantasyon sang pinya sang Del Monte; kag madamo pa sang iban. Lapnagon ang pagpang-ipit subong sa mga barangay sang Manalog, Kibalabag, Silae kag Miglamin sa Malaybalay City tungod sa plano nga pagpang-agaw sang Del Monte sa 6,000 ektarya nga duta nga plano sini nga himuon plantasyon sang

pinya, kapayas kag abokado.

Dugang nga paantus sa mga mangunguma ang hagmak nga pagbakal sa ila mga produkto samtang naga-sumpit ang presyo sang nagapanguna nga balaklon. Sa nagligad nga tuig, yara sa ₱22-₱26 lang kada kilo ang baklanay sang goma. Ang presyo sang abaka ang yara sa manubo nga ₱48-₱60 kada kilo lang, kag ang mais ang yara sa ₱15-₱22 kada kilo.

Para sa Region X, gintalana sa laye ang minimum nga sweldo nga ₱390 kada adlaw para sa mga mamumugon nga indi agrikultural kag ₱375 para sa mga mamumugon sa agrikultura. Sa aktwal, yara sa ₱250-₱300 lang ang ginabaton sang mayorya tungod sa iskema nga kontraktwalisasyon. Madamo sang mangunguma subong sa rehiyon ang padayon nga nagaduso sang ila kinamatarung sa duta paagi sa ululupod nga bungkalan kag okupasyon, pagkumpronta sa mga negosyo kag agalon mayduta kag iban pa nga pamaagi. Halin sa mga paghimakas nga ini nagatuhaw ang mga kabataan nga bag-ong hangaway sang BHB. Ginapamatud-an sini nga makatarunganon kag bilidhon ang pagrebolusyon sang pumuluyo. **AB**

Ika-54 anibersaryo sang BHB, ginsaulog

Ginsaulog sa bug-os nga pungsod kag mangin sa luwas ang ika-54 nga anibersaryo sang Bagong Hukbong Bayan (BHB) sadtong Marso 29. Ginlunsar ang mga aktibidad sa mga larangan gerilya sang BHB, mga sekreto nga pagtipon-tipon sang mga alyado nga organisasyon sang National Democratic Front of the Philippines (NDFP) sa mga sentro nga banwa, kag mga pulong kag asembliya sa iban nga pungsod sang mga nagasuporta nga organisasyon sa inaway banwa sa Pilipinas.

Sa pahayag sang Komite Sentral sang Partido Komunista ng Pilipinas, ginpasidunggan sini ang mga dungganon nga martir kag Pulang hangaway sang BHB nga naghalad sang ila nga kabuhi para sa demokratiko nga rebolusyon sang banwa. Nanawagan ang Partido sa BHB nga "pasaglabon kag ilapnag ang kalayo sang inaway banwa para sa pungsodnon nga kahilwayan kag demokrasya."

Suno sa Komite Sentral, mabakod nga mag-abante kag ginpanginbaban sang BHB ang tanan nga disbentaha kag mga kapaslawan sa tanan nga halintang sa kasaysayan sang 54 nga tuig nga pagbato sini. "Ginpaslaw sini ang sunud-sunod nga kampanya sang kaaway nga pagpalibot kag armado nga pagpangsumpo," dugang pa sang Partido.

Samtang, sa pahayag sang mga komite sang Partido sa North Central Mindanao Region, Southern Tagalog Region kag Mindoro Island, ginhan-ay sini ang mga lokal nga kadalagan sang BHB sa erya nga sakop sang operasyon. Nagpagwa man sang pahayag ang kumand sang BHB sa isla sang Panay, Southern Panay, mga kumand sa larangan sa isla sang Negros, Masbate, Camarines Sur kag Camarines Norte, Batangas, Surigao del Sur kag mga sanga sang NDF sa Ilocos, Cavite, Laguna, Palawan kag iban pa.

Ginreport sang kumand sang BHB-Central Negros ang nalab-ot sini nga kadalagan sa nagligad nga tuig. Naglapad ang banseng masa sa larangan sang pila ka pilo kag malab-ot sang mga operasyon sini ang indi magnubo sa 400 sityo sa walo ka ban-

wa. Nagarekrut man ini sang mga bag-o nga Pulang hangaway halin sa mga intelektwal nga kabataan sa kaumhan. Padayon man nga nagalapad ang mga yunit sang milisya sang pumuluyo sa larangan nga ginabug-os subong sang ginatos ka mga mangunguma.

Sa iban nga larangan sa bug-os nga pungsod, ginreport sang mga yunit ang paglunsar sang madamo nga bats sang mga Pampartido nga pagtuon, mga serbisyo medikal, kag iban pa nga serbisyo pangkatilingban sa mga sakop nga erya. Nalunsar ang mga ini bisan pa nagapangatubang sila sang brutal nga nakapokus nga operasyon militar sa mga larangan gerilya.

Nakatipon-tipon ang mga Pulang hangaway kag mga masa sa Camarines Norte, Central Negros kag South Central negros kag iban pa nga lugar para sa anibersaryo.

Sa Eastern Visayas, natigayon ang pagsaulog sa pihak sang pagdugang sang tatlo ka batalyon sa nagligad nga apat ka bulan. Ginpatigayon sang mga hangaway ang 21-gun salute para sa Kaupod Jose Maria Sison, sa mga namartir nga mga katapo sang Komite Sentral kag mga martir sa isla.

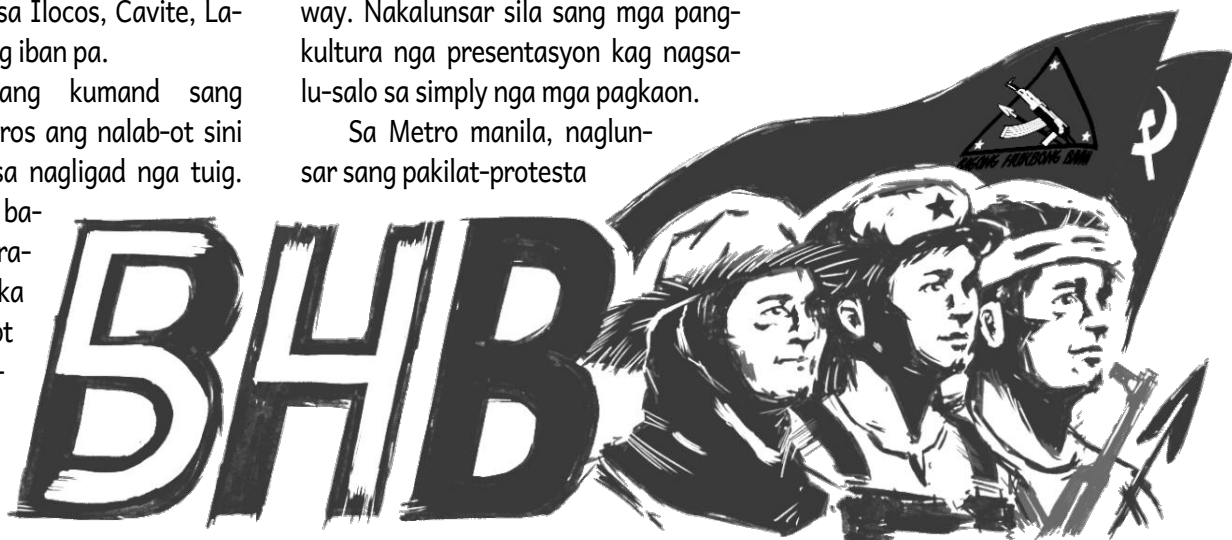
Napadayon sang hangaway kag mga masa ang aktibidad nga wala naka-abot sa mata kag talinga sang kaaway. Nakalunsar sila sang mga pangkultura nga presentasyon kag nagsalusalu sa simply nga mga pagkaon.

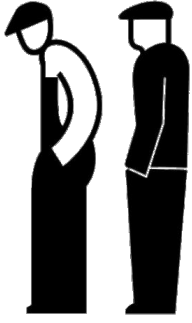
Sa Metro manila, naglunsar sang pakilat-protesta

ang mga katapo sang Katipunan ng mga Gurong Makabayan (Kaguma) sadtong Marso 25 kag mga miyembro sang Kabataang Makabayan sadtong Abril 2. Naghiwat naman sang likom nga pagtililipon ang mga katapo sang Liga ng Agham para sa Bayan.

Sa mga adlaw bag-o ang anibersaryo, ginpatigayon sang mga alyado nga organisasyon sang NDFP ang pagpangsab-it sang mga istrimer, pagpinta kag pagpanagtag sang mga polyeto para sa inaway banwa sa Metro Manila, Cebu City, sa mga prubinsya sang Rizal, Laguna, Iloilo, Agusan del Sur kag Surigao del Sur. Sa luwas sang pungsod, gintigayon ini sa Ireland.

Sa iban nga pungsod, ginpangunahan sang Friends of the Filipino People in Struggle (FFPS) ang mga porum, talakayan kag pagtililipon sa US kag United Kingdom. Nag-upod man ang mga grupo halin sa Ireland, China kag iban pa. Ginpamatud-an sang pag-abante nga ini ang kabutigan nga pahayag sang National Task Force-Elcac sadtong Abril 3 nga duha na lang gid ka larangan gerilya sang BHB ang aktibo samtang ang 15 nga iban pa ang "huyang" na nga mga larangan. Lutaw nga ginpahayag ni Ernesto Torres Jr, direktor sang NTF-Elcac, nga nabungkag sini ang ginahambal nga "72 sang kabilogan nga 89 ka larangan gerilya" halin 2018. Liwat naman nga gin-idog sang rehimen US-Marcos Jr ang dedlayn agud kuno nga ubuson ang tanan nga mga larangan gerilya sang BHB sa katapusan sang 2023.

1.8 milyon

nawad-an sang trabaho (*job loss*) sadtong Enero. Nahagmak ang isip sang mga may trabaho halin sa **49 milyon** sadtong Disyembre 2022 padulong **47.4 milyon**.

Dugang diri, ginpagamay man sang **1.5 milyon** ang isip sang yara sa kusog pangabudlay, samtang nagataas ang isip sang mga wala trabaho sa **153,000** kag sang mga kulang trabaho sa **458,000**.

₱13.75 trilyon

kabilogan nga utang sang Pilipinas, nga masobra 60% sa kabilogan nga lokal nga produksyon.

Para sa 2023, ₱1.630 trilyon ang awtomatiko nga gingahin sa pagbayad sini. Mas taas ini sang 18.65% kumpara sa 2022 kag tumbas sa 6.85% sang GDP sang pungsod.

V20

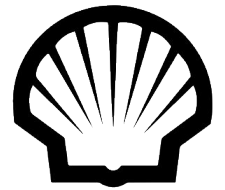
20 ka pungsod ang pinakabulnerable sa *climate change*, kabahin na ang Pilipinas.

Sa 2024, ginatantya nga kinahanglanon sang mga pungsod nga ini sang **\$69 bilyon** agud pangbayad sa utang.

Ginkuhaan: V20 kag Boston University Global Development Policy Centre

₱4.1 bilyon

neto nga ganar sang **Shell Pilipinas** sadtong 2022 sa tunga sang nagatag-as nga presyo sang produkto nga petrolyo kag pagsumpit sang implasyon.

₱1.3 bilyon

ginagahin subong sang US para kayuhon ang paluparan sang **Basa Air Base sa Clark, Pampanga** para sa eksklusibo nga paggamit sang mga tropa kag eroplano pang-gyera sini.

Isa ini sa mga gintawag nga "**EDCA site**" ukon **dumuluong nga base militar** nga gintukod nga wala nangayo permiso sa Senado, kabaliskaran sa gintalana sa reaksyunaryo nga Konstitusyon 1987.

Credit Suisse Bank

167-ka tuig kag ikaduha nga pinakadako nga bangko sa Switzerland nga tayuyon na nga nahagmak sadtong Pebrero matapos ang sunud-sunod nga pagkapoto sang kapital, pagbayad sang multa tungod sa money laundering, sari-sari nga iskandalo kag pag-*withdraw* sang **\$119 bilyong kapital** ng mga kliyente sini.

99%

sang gatas sa Pilipinas ang **imported**.

Gina-import ang **1.8 milyon ka metriko tonelada** (bili: \$694.51 milyon), upod na ang mga gatas para sa mga lapsag.

29.12%

ukon 49.20 milyon pa lang sang 169 milyon nga *subscriber* ang nakarehistro tubtob Marso 21.

Sa amo, nagakahangawa nga madingutan sang serbisyo sa komunikasyon ang nagalab-ot sa **119.8 milyon nga subscribers** samtang nagahilapit ang Abril 27, dedlayn sa pagparehistro.

Mga kahublagan para sa dugang-sweldo, nagapadayon

Samtang nagahilapit ang Mayo uno, nagadamo ang mga sektor nga nagalunsar sang mga kahublagan agud ipanawagan ang dugang-sweldo kag seguridad sa trabaho, kadungan sang pagpanubo sang presyo sang mga balaklon. Pila sa mga kahublagan ang masunod.

Ginlunsar sang Kadamay ang tuigan nga Kalbaryo sang Imol, ang isa ka semana nga hublag sang mga imol nga tagasyudad nga natuon sa Semana Santa sang Kristyano nga pagtuluohan. Isa ka Misa sang Banwa ang ginhiwat sadtong Abril 2 sa Bustillos Church sa Sampaloc, maynila. Dala sang mga imol ang mga palaspas kung sa diin nasulat ang mga panawagan para sa dugang-sweldo, seguridad sa trabaho kag disente nga pabalay. Sadtong Lunes Santo, liwat sila nga nagtipon sa Liwasang Bonifacio sa Maynila para sa sweldo kag palangabuhian. Magatapos ang mga aktibidad sang kalbaryo sa Pasyon sang Masa sa Abril 4.

Petisyon para sa dugang-sweldo sa Calabarzon. Nagpasa sang

petisyon sadtong Marso 27 ang 12 ka mamumugon sa idalom sang Workers Initiative for Wage Increase (WIN4WIN) sa wage board sang Calabarzon (Region IV-A) para sa dugang-sweldo agud malab-ot ang unipormado nga ₱750 minimum nga inadlaw nga sweldo. Sa subong, may nagaluntad nga apat ka lain-lain nga minimum nga sweldo sa rehiyon.

Payday Protest. Nagpadulong sa pungsodnon nga upisina sang DOLE ang mga mamumugon halin sa Unity of Wage Now sa adlaw sang panghatagay sweldo (katapusan sang bulan) sadtong Marso 31 agud

tay-ugon ang ahensya bahin sa panawagan kag petisyon nga pataason ang sweldo.

Empleyado nga kontraktwal, himuon nga regular. Nagprotesta sadtong Marso 24 ang mga empleyado sang guberno agud ipanawagan ang pagbasura sa Joint Circular No. 2 S. 2020 sang DBM kag COA nga nagpahatnugot sa mga ahensya sang guberno nga magkuha sang mga trabahante sa mga *labor agency*.

Sa subong, may yara sang 700,000 kontraktwal, kaswal kag napaidalom sa sistema nga job order nga mga empleyado sa guberno. Ginpanawagan man nila ang pagpataas sang sweldo sang tanan nga mga empleyado padulong ₱33,000 kada bulan. Ginpatigayon ang protesta sa atubang sang upisina sang DBM.

Internasyunal nga Adlaw sang wala Duta. Nagtipon ang mga mangunguma sa atubang sang upisina sang DAR sa metro manila bilang pagpakig-isa sa Pangkalibutanon nga Adlaw sang Kawad-on sang Duta sadtong Marso 29. Sa bugos nga kalibutan, ginabulubanta 800 milyon ka mangunguma ang wala sang kaugalingon nga duta tungod sa kawad-on sang matuod nga reporma sa duta kag mga neoliberal nga patakaran nga nagtulod sa pagpang-agaw kag pagpangawat sang mga imperyalista nga kumpanya sa ila nga mga ulumhan, palangisdaan kag duta nga tumandok. Naghiwat man sang hublag ang mga mangunguma sang Panay, Bicol kag Lupang Ramos sa Cavite.

Puasa sang mga detenido sa Negros. Nagpuasa ang mga detenido pulitikal sa Negros sadtong Marso 30 agud dumdumon ang ika-4 nga tuig sang "Oplan Sauron 2" kag manawagan sang hustisya para sa mga biktima sini. Sadtong Marso 30, 2019, 14 ka mga mangunguma ang ginpatay sang mga pulis kag militar sa Canlaon, Manjuyod kag Sta. Catalina sa Negros oriental matapos malisyoso sila nga gin-angot sa armado nga kahublagan.

Panawagan sang mga drayber sang dyip, aksyonan. Sa Cebu, nagprotesta ang mga drayber sang Piston-Cebu sadtong Marso 31 agud ipanawagan ang pagpanaog ni LTFRB-7 Regional Director Eduardo Montealto tungod sa kawad-on niya sang aksyon sa hambalon bahin sa *jeepney phaseout*.

Pangapinan ang Norte. Naglibot sa mga ahensya sang estado sa metro manila ang mga tumandok kag tigpangapin sa tawhanon nga kinamatarung halin sa Northern Luzon sadtong Marso 20-21. Ginaduso nila ang pagbasura sa mga hinimo nga kaso batuk sa pito ka aktibista nga ginawag bilang NL7, pagpa-untat sa pagpamomba sa mga sibilyan nga komunidad kag iban pa nga paglapas sa kinamatarung sang pumuluyo sa Norte.

Kabataan kontra ROTC kag pagtaas sang balayran sa eskwelahan. Dungan nga nagprotesta ang mga grupo sang kabataan sa walo ka eskwelahan sadtong Marso 24 agud pamatukan ang ginaduso nga mandatory ROTC sang rehimen Marcos II. Ginpabutyag man sang mga kabataan ang pagpamatok sa nagahana nga pagtaas sang balayran sa eskwelahan kag iban pa nga balayran sa mga pribado nga unibersidad. Nag-upod sa hublag ang mga estudyante sang Far Eastern University, University of Sto. Tomas, Ateneo de Manila University, University of the East, kag iban pa nga unibersidad sa Metro Manila.

Pribatisasyon sang CENECO, ginpamatukan. Nagprotesta ang mga empleyado kag konsumedor sang Central Negros Energy Cooperative sa Bacolod City sadtong Abril 4 agud pamatukan ang pribatisasyon sang serbisyo sang kuryente. Base sa ila, magaresulta ini sang pagtaas sa sukot kag malain nga serbisyo pareho sa nahitabo sa BACIWA.

3 sibilyan, gindakop sang militar sa Batangas

Gindakop sang 59th IB sadtong Marso 27 ang tatlo ka sibilyan sa Batangas kag gintago sang halos isa ka semana. Pilit nga ginkuha sa atubang sang Medical Center-Western batangas sa Balayan sila ni Lloyd Descallar, Alfred Manalo kag Angelito Balitostos. Si Balitostos, 65 anyos, ang nahitabuan nga nag-agi lang samtang ginakuha ang duha nga nauna.

Sila ni Manalo kag Descallar ang mga boluntir sang Sugarfolks Unity for Genuine Agricultural reform (SUGAR)-batangas. matapos ang pila ka adlaw nga pagpangita kag pagduso sang grupo sa tawhanon nga kinamatarong, napilitan ang 2nd ID nga akuon nga yara sa ila kamot ang tatlo.

Pwersahan nga pagpasungka sa La Union. Pilit nga "ginpasungka" sang mga pulis ang apat ka mangingisda sang Timek ken Namnaman dagiti Babassit a Mangngalap iti La Union (TIMEK La Union-Pamalakaya) sadtong ikaduha nga semana sang

Marso. Ang apat ang mga residente sang barangay San Manuel Norte, Agoos, La Union. Gin-imbetahan sila sa presinto agud magbaton kuno sang ayuda apang pag-abot nila didto ginpresentar sila bilang mga "nag-sungka nga rebelde."

Pagpang-ipit sa mga sibilyan sa Negros Occidental. Ginsulod ang balay kag gin-interoga sang mga pwersa sang 62nd IB sila ni Danilo kag Libeth Gerusnda sang Sityo Caliban, Barangay Banog-banog, Isabela sadtong Marso 26 kag Marso 28. Ginkuhaan sang mga sundalo sang piktyur ang

mga bata sang mag-asawa nga may edad 16, 12 kag 5 ka tuig.

Militarisasyon sa Tondo kag Batangas. Nanglabugay sa komunidad sang Hapilan kag Aroma sa Barangay 105, Vitas, Tondo ang ginabulubanta 90 ka suldado sang 11th IB sadtong Marso 9. Naglibot sila agud hibalon ang ginakahamtangan sang mga katapo sang Gabriela kag Kadamay. ang Hapilan kag Aroma ang mga komunidad nga nagapangatubang sa pamahog sang demolisyon agud hatagan ligwa ang proyekto nga Skyway Extension kag *land reclamation*.

Nangbalay-balay man ang 59th IB sa Barangay San Isidro Sur, Sto. Tomas, Batangas sadtong Marso 12. Maigo ang komunidad sang pagatukuron nga proyekto nga Sto. Tomas-Malvar Diversion Road.

3 ka masakiton nga hangaway sa NEMR, hungod nga ginpatay

TATLO KA MASAKITON NGA pulang hangaway sang Bagong Hukbong Bayan (BHB)-Northeastern Mindanao Region ang gindakop kag hungod nga ginpatay sang Armed Forces of the Philippines (AFP). Sadtong Marso 26, gindakop ang mag-asawa nga sila ni Dano kag Rosalia Caidoy sa isa ka ospital sa Misamis Oriental samtang nagapabulong. Ginpagwa nga napatay sila sa isa ka engkwentro sa tunga sang AFP kag BHB sa Barangay San Juan, Bayugan City, Agusan del Sur pagkasunod nga adlaw.

Sadtong Marso 29, gindakop man sang AFP si Emanuel Llanos anob, 67 kag nagamasakit, sa haywey sa Butuan City. Halin man siya sa isa ka ospital. Nareport pa sang iya mga himata ang iya pagkadula. Ginpagwa nga napatay si Anob sa isa ka engkwentro sa San Miguel, Surigao del Sur pagkasunod nga adlaw. Gulpi na lang nga gindul-ong ang iya nga bangkay sa isa ka punerarya sa Bayugan City.

Narekord man ang kaso sang paglapas sa internasyunal nga makitawhanon nga laye sa pagbayolar sang mga suldado sang 50th IB sa bangkay ni Onal osia Balaoing (Ka Puk-et), isa ka Pulang hangaway, nga napatay sa isa ka engkwentro sa Balbalan sadtong Marso 9. pasulit-sulit nila nga gintiro ang iya bangkay tubtob nga mabilwa ang kasudlan sini. Madamo nga bahin sang kamot kag tiil niya ang nabali.

Sa Sorsogon, ginparada sang 9th ID bilang mga "surrender" sila ni Nestor Estillon kag Edwin Jimenez sadtong Abril 3.

Si Estillon ang ilegal nga gin-aresto sang 22nd IB sa Barangay Fabrica, Barcelona samtang si Jimenez, kilala bilang Ka Bro kag katapo sang hangaway sang banwa, ang gindakop sang 31st IB sa Barangay Lapinig, Gubat sadtong Marso 9 samtang nagaduaw sa iya pamilya.

Pilipinas, ginhimo nga tawo-tawo sang US sa estratehiya kontra China

KAUPOD SANG PUMULUYO ang Partido komunista sang Pilipinas sa pagkunderan sa rehimen Marcos sa pakigkonsabuhay sini sa imperyalismong US agud itukod ang dugang nga apat ka base militar sini sa pungsod. Sadtong Abril 3, ginanunsyo ni Ferdinand Marcos Jr ang paghatag niya sang "akses" sa mga tropa kag gamit militar sang US sa Camilo Osias Naval Base sa Sta. Ana, Cagayan; Lal-lo Airport sa Lal-lo, Cagayan, Camp Melchor dela Cruz sa Gamu, Isabela kag Balabac Island sa Palawan.

Ang mga lokasyon nga ini ang gintumod bilang mga "ginkasugtan nga lokasyon" sa idalom sang Enhanced Defense Cooperation Agreement (EDCA). Maga-agum sang ekstra-teritoryal nga mga kinamatarung ang militar sang US sa mga lugar nga ini. Buot hambalon, wala sang awtoridad ang Pilipinas nga italana ukon bisan usisaon ang mga aktibidad ukon ginatago nga mga armas sang mga tropa nga Amerikano sa mga ini.

Sa pagsugot sang papet nga estado sa mga "lokasyon nga EDCA," nagasugot man ini nga gamiton sang US ang Pilipinas bilang tawo-tawo sa estratehiya kontra China. Ginabutang sini sa peligro ang kahilwayan kag kabuhi sang mga Pilipino. Katungdanan sang tanan nga mga Pilipino nga nagapalangga sa pungsod nga pangapinan ang pungsod paagi sa pagpamatok sa EDCA kag pagduso nga bungkagon ang mga dumuluong nga base militar sa pungsod.

Pagpangawat sang mga mina kag dumuluong nga plantasyon sa Surigao del Sur

Wala sang pulos para sa masang mangunguma kag lumad sang Surigao del Sur ang dalagku nga makinarya kag kagamitan sa agrikultura nga "ginhatag" sang Department of agriculture Caraga Region sadtong Marso 30. Para sa ila, desinyo lang ang mga kagamitan nga ini. Pamangkot nila: sa diin nga ulumhan pagagamiton ang mga ini nga ginwasak naman sang dalagku nga plantasyon kag operasyon sang mina ang mga duta nga agrikultural sa prubinsya?

Ang surigao del Sur ang may yara sang kabilugan nga takos nga 523,050 ka ektarya sang duta kung sa diin nagahin dapat sa agrikultura ang 214,032 ektarya sini. Nagapanguna nga produkto sang prubinsya ang humay, mais, lubi, saging, abaka kag iban pa nga pananom sa pagkaon pareho sang kamoteng kahoy. Apang sa baylo nga pauswagon ang agrikultura, ginsungka ang mga duta nga agrikultural didto sa operasyon kag eksplorasyon sa mina kag ekspansyon sang dumuluong nga mga plantasyon.

Sadtong Marso lang, ginbakal sang kumpanya nga surigao Greens Agri Corp, subsidy sang A. Brown, ang 70,000 metro kwadrado nga duta sa banwa sang Barobo para sa ekspansyon sang plantasyon nga oil palm sini. Upod sini nga ginbakal ang isa ka oil palm milling plant sa nasambit nga lugar. Ang A. Brown ang bantog sa pagpalayas kag pagpamintas sa mga Lumad kag mangunguma, masami nga kakunsabo ang Armed Forces of the Philippines (AFP), pareho sang ginhimo nga pagpalayas sa opol, Misamis Oriental.

Sa bug-os nga CARAGA, rehiyon nga nalakipan sang Surigao del Sur, ginatantya nga yara sa 25,827.93 ektarya ang sakop sang mga plantasyon sang oil palm. Sa subong, nagaprodus ang ini nga mga plantasyon sang 150,000 metriko tonelada nga krudo sang oil palm para pang-eksport. Natalana nga palaparon pa ang plantasyon sini sa dugang nga 50,000 ektarya tubtob 200,000 ektarya sa bug-os nga rehiyon sang Eastern Petroleum group of Companies, isa ka Amerikano nga kumpanya.

Magluwas diri, na-uyatan man

sang mga plantasyon sang saging sang Kumpanya nga Japanese nga Sumifru ang mga duta nga pang-agrikultura sa Tagbina kag Barobo. May yara man sang malapad nga plantasyon sang saging sa Tago nga ginapanag-iyahan sang kumpanya nga Falcon. ang mga produkto sang mga plantasyon nga ini ang ginadala sa lain nga pungsod.

Pugad man sang mga kumpanya sa mina ang prubinsya. Tungod nga manggaran ini sa duna nga mineral, ilabi na ang Andap valley Complex nga may yara sang pinakadako nga reserba sang karbon sa bug-os nga kalibutan, nagalaway ang mga buruk-rata kag kahimbon nila nga mga dumuluong nga kumpanya sa manggad sng prubinsya.

Kabahin sa mga kumpanya nga ini ang Clarence T Pimentel Mining Corporation, Vicente T Pimentel, Marc Venture Mining Corporation, Carascal Nickel Corporation kag madamo pa. Yara man ang Abacus Mining Corporation nga plano sakupon ang mga banwa sang San Miguel, San Agustin, Marihatag, Cagwait, Tago kag Lianga sa mina sang karbon.

Kapid sang mga operasyon sa mina ang lapnagon nga militarisasyon batuk sa mga mangunguma kag Lumad nga nagapamatok. Sa Andap Valley nagapuyo ang mga Manobo kag Mamanwa nga nagakabuhi sa manggad sang lasang para sa ila nga pagkaon, bulong kag nagapanguna nga kinahanglanon. Gamit ang pwersa militar kag paramilitar, ginapalayas sila sa ila duta nga palanubli-on.

Sining nagligad nga lima ka tuig, wala sang untat kag tayuyon ang mga

nakapokus nga operasyon militar, pagpamomba kag militarisasyon sa 309 ka barangay sa prubinsya. Nagdala ang mga operasyon nga ini sang makasiligni nga mga krimen batuk sa pumuluyo, kabahin na ang duha ka masaker sa Lianga sadtong 2015 kag 2021. Natabo diri ang sulit-sulit kag lapnagon nga dislokasyon kag pagbakwit sang mga Lumad tungod sa mga operasyon militar. Apektado in-di lang ang palangabuhian kag kabuhi sang mga residente, kundi pati na ang ila mga eskwelahan nga ginpasira sang militar sa panahon sang rehimen Duterte.

Masobra isa ka dekada na nga ginasentrohan ang prubinsya kag bug-os nga rehiyon sang Caraga ang wala untat nga militarisasyon sa ngalan sang mina kag plantasyon. Sadtong 2008, gin gahin diri ang gintawag nga Investment Defense Force (IDF), mga pwersa militar kag paramilitar nga ang misyon amo nga depensahan ang mga ginapanag-iyahan, imprastraktura kag mga proyekto sang mga makawat nga kumpanya sang mina kag plantasyon.

Ginbalhin man ang gamit sang mga duta nga agrikultural sa prubinsya sang programa nga Expanded National Greening Program sang Department of Environment and Natural Resources. Ginti-plang sang DENR ang mga mangunguma agud magpasakop sa nasambit nga programa, talikdan ang ila tradisyunal nga pananom nga pagkaon, kag magtanom sang mga komersyal nga binhi pareho sang *falcatta*, prutas kag iban pa. **AB**